

USKONTOKASVATUS KOTKAN PÄIVÄHOIDOSSA

Anni Reunanen

Opinnäytetyö syksy 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suun-
tautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon nuoriso-
työnohjaajan virkakelpoisuus

+lastentarhanopettajan virkakelpoi-
suus

TIIVISTELMÄ

Reunanen, Anni. Uskontokasvatus Kotkan päivähoidossa. Diak Etelä, Järvenpää, syksy 2013. 44 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö käsitteli uskontokasvatuksen toteutusta Kotkan kaupungin päivähoidossa. Tavoitteena oli saada kokonaisvaltainen käsitys päivähoidossa annettavasta uskontokasvatuksesta, sen sisällöstä ja tarpeista sekä henkilökunnan suhtautumisesta, odotuksista ja haasteista. Yhtenä tavoitteena oli ottaa selvää päivähoitoa määrittävistä velvoitteista.

Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituina ryhmähaastatteluin. Haastattelut toteutettiin syksyllä 2012 kuudessa kunnallisessa päiväkodissa. Haastatteluihin osallistui 26 päivähoitoa työntekijää. Ryhmähaastattelut koskivat uskontokasvatuksen toteutusta, henkilökunnan suhdetta uskontokasvatukseen, uskontokasvatuksen haasteita ja tulevaisuuden näkymiä.

Tutkimuksessa tuli ilmi, että uskontokasvatuksen toteutus vaihtelee päiväkodeissa suuresti. Seurakunnan panos uskontokasvatukselle riippuu päivähoitoalueista ja seurakuntien aluejaosta. Päivähoidon sisältöalueista uskontokasvatusta ei pidetty yhtä tärkeänä, kuin muita. Uskontokasvatuksen perinnemerkitystä pidetään suuressa arvossa ja uskontokasvatus halutaan säilyttää osana varhaiskasvatusta. Uskontokasvatus halutaan nähdä tulevaisuudessa kaikille sopivana perinnekasvatuksena unohtamatta kuitenkaan sen keskeisiä sisältöjä.

Päivähoidon henkilökunnan henkilökohtainen suhtautuminen uskontoon vaikuttaa uskontokasvatuksen toteuttamisen määrään ja laatuun. Toteuttamisen edellytyksenä on henkilökunnan myönteinen asenne uskontoa ja uskontokasvatusta kohtaan.

Avainsanat: varhaiskasvatus, päivähoito, uskontokasvatus

ABSTRACT

Reunanen, Anni. The religious upbringing in kindergarten in Kotka. 44 p. 2 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, autumn 2013. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services

This study examines religious upbringing in the kindergarten of Kotka. The purpose was to find out what kind of religious upbringing and education kindergarten in Kotka offer to children. In this study, the aim was also to find out what kind of religious upbringing the cities are obligated by law and decrees to provide the families and children.

The material for the study was collected by interviewing the employees of the kindergarten. The interviewed workers were teachers and practical nurses. The interviews were conducted as semi structured group interviews. There were from two to ten kindergarten workers attending the group. The process started in the spring of 2012.

Results were divided into four sections. Interview questions considered what kind of religious upbringing Kotka offer, how the employee view the religious upbringing, what kind of challenges and future the religious upbringing have.

The study showed how different the religious upbringing is in various kindergartens. The participation of the parish in the religious upbringing of the kindergarten differs regionally. As a result of the study came up also that religious upbringing was not considered as important as the other content areas of the curriculum in daycare. However, the interviewed stated that it is important to retain religion upbringing in kindergarten. The traditional significance of religion should be emphasized more in daycare so that every child can participate in religious upbringing.

Employees' personal views on religion affect how much and what kind of religious upbringing they are doing in kindergarten. The implementation of religious upbringing demands the positive attitude towards religion.

Keywords: education, daycare, religious upbringing

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO.....	5
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Päivähoito ja varhaiskasvatus	7
2.2 Kokonaisvaltainen kasvatus	8
2.3 Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio	8
2.4 Uskontokasvatus.....	10
2.5 Uskontosensitiivisyys	12
3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	14
4 TUTKIMUSPROSESSI	16
4.1 Tutkimusympäristö	17
4.2 Aineiston keruu	18
4.3 Aineiston analyysi.....	20
4.4 Tutkimuksen laatu ja luotettavuus	21
5 TUTKIMUSTULOKSET	22
5.1 Uskontokasvatuksen toteutus.....	22
5.1.1 Seurakunnan toteuttama uskontokasvatus	23
5.1.2 Päiväkotien hoitohenkilökunnan pitämä uskontokasvatus	25
5.2 Työntekijöiden suhde uskontokasvatukseen.....	27
5.3 Uskontokasvatuksen haasteet.....	31
5.4 Uskontokasvatus tulevaisuudessa.....	32
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	34
7 POHDINTA	37
LÄHTEET	40
LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Suomen perustuslain mukaan kaikilla kansalaisilla on uskonnon ja omantunnon vapaus, johon sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa. Ihmisillä on oikeus ilmaista oma vakaumus sekä kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. (Suomen perustuslaki 1999.)

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) vuonna 1989 voimaan astunut yleissopimus lasten oikeuksista yhtenäisti ja edisti lasten asemaa sopimuksen hyväksyneissä valtioissa. Sopimuksessa tunnustetut oikeudet koskevat kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia, ilman minkäänlaista erottelua. Sopimuksen hyväksyneet sopimusvaltiot lupaavat kunnioittaa lapsen oikeuksia ajatuksen-, omantunnon ja uskonnonvapauteen. Sopimusvaltiot pyrkivät koulutuksellaan valmistamaan lasta vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa muun muassa etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien välisen ystävyuden hengessä (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 2-9).

Laki lasten päivähoidosta edellyttää uskontokasvatuksen yhtenä osana päivähoiton kokonaisuutta (Laki lasten päivähoidosta 1973).

Päivähoidon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta (Ahteenmäki-Pelkonen 1992, 10).

Uskonnonvapaus on lupa uskoa tai olla uskomatta. Lasten oikeuksien sopimus pyrkii yhtenäisyyteen ja yhteisöllisyyteen etnisestä tai uskonnollisesta taustasta riippumatta sekä pyrkii keskinäiseen kunnioittamiseen. Yhtenäisyys ja keskinäinen kunnioittaminen sekä vapaus uskoa tarjoavat mahdollisuuden harjoittaa uskoa ja vaalia kulttuuriperinteitä. Kristinusko on ollut osa suomalaista perinnettä monia vuosisatoja ja sen arvopohja näkyy suomalaisessa lainsäädännössä. Päivähoitolain mukaisesti uskontokasvatus on osa kokonaisvaltaista kasvatusta päiväkodeissa (Laki lasten päivähoidosta 1973).

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaista on Kotkan kaupungin päiväko-
deissa toteutettava uskontokasvatus. Tarkoituksena on saada kokonaiskuva
uskontokasvatuksesta sen yhtenäistämiseksi. Tavoitteena on saada työntekijöil-
tä palautetta, miten he kokevat uskontokasvatuksen toteuttamisen ja miten sitä
voisi kehittää ja muuttaa. Kehitysideat ja haasteet otetaan huomioon varhais-
kasvatussuunnitelmaa tehdessä, jotta uskontokasvatus olisi helpommin lähes-
tyttävää työntekijöille ja perheille sekä luonteva osa päivähoidossa annettavaa
kokonaisvaltaista opetusta.

Tutkimukseni tavoitteena on toiminnan kehittäminen Kotkassa. Kehittämisellä
tarkoitan uskontokasvatuksen yhtenäistämistä Kotkan päivähoidossa sekä jo
toimiviksi koettujen ja uusien toimintatapojen esille nostamista, jotta uskonto-
kasvatus voisi olla osa kokonaisvaltaista kasvatusta kaiken ikäisillä lapsilla. Tut-
kimus on toteutettu yhteistyössä Kotkan kaupungin päivähoidon kanssa. Työn
työelämäohjaajana toimi kasvatustoimenohjaaja.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Päivähoito ja varhaiskasvatus

Lasten päivähoito perustuu päivähoitolakiin ja annettuun asetukseen. Varhaiskasvatuspalveluilla tai päivähoitopalveluilla tarkoitetaan päiväkotitoimintaa, perhepäivähoitoa sekä erilaisia avoimia toimintoja (Vasu 2005, 11; Kotkan kaupunki 2008, 2). Laki lasten päivähoitosta koskee päiväkotihoidon, perhepäivähoitoa tai muuta päivähoitoa koskevaa toimintaa (Laki lasten päivähoitosta 1973).

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta lapsen eri elämänpiireissä edistäen tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteiskunnan järjestämässä ja valvomassa varhaiskasvatuksessa hoito, kasvatus ja opetus muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista sekä johdonmukaista eri ikäluokat ja kehitystasot huomioiden. Perustana varhaiskasvatukselle on ajatteleva, ihmettelevä, tutkiva ja oivaltava lapsi. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 9; Vasu 2005, 15.)

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta lapsen eri elämänpiireissä. Varhaiskasvatuksen tavoite on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia mahdollistamalla hyvän ympäristön kasvulle, oppimiselle ja kehittymiselle. Hoidon, opetuksen ja kasvun nivoutuessa yhteen varhaiskasvatus toteutuu kokonaisuutena. (Vasu 2005, 15.)

Aikuisen ja henkilökunnan tehtävänä on perushuolenpidon lisäksi auttaa tiedonetsinnässä ja luoda kiireetön, tutkimisen mahdollistava ympäristö. Lapsen luontaisin tapa oppia ja kehittyä on leikki, jonka avulla lapsi hahmottaa maailmaa, oppii ymmärtämään tilanteita sekä kokee aidosti tunteita ja oppii käsittelemään niitä. Leikki tukee lapsen kehitystä mutta antaa myös aikuiselle tietoa lapsen kehitystasosta ja oppimisesta. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 9.) Juhlat ovat olennainen osa päivähoitotoimintaa, ne opettavat lapsille tapoja ja perinteitä (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 21).

Varhaiskasvatussuunnitelma julkaistiin varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuuden ja kehittämisen perustaksi. Suunnitelman tavoitteena on lisätä henkilöstön ammatillisuutta, vanhempien osallisuutta ja mahdollistaa moniammatillisuus lapsen kehityksen hyväksi. (Vasu 2005, 9.)

Varhaiskasvatussuunnitelma eli Vasu pitää sisällään kuusi eri orientaatiota, jotka määrittelevät varhaiskasvatuksen sisältöjä. Orientaatioiden kautta lapsille avautuu inhimillisen ymmärryksen, tiedon ja kokemuksen prosesseja. Vasun orientaatiot ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen sekä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. (Vasu 2005, 28–29.)

2.2 Kokonaisvaltainen kasvatus

Kokonaisvaltainen kasvatus on ollut varhaiskasvatuksen lähtökohtana jo 1800-luvun lopulta lähtien. Kokonaisvaltainen lapsi kokee maailman kokonaisuutena kokonaisvaltaisesti. (Ubani 2010, 39–41.) Uskonnonpedagogisessa keskustelussa kokonaisvaltaisuudella tarkoitetaan ihmisen huomioimista oppimistilanteissa kokonaisuutena. Kokonaisvaltainen lähestymistapa ottaa huomioon lapsen kehityksen usealla tasolla. Lapsi tulee kasvattaa ja nähdä kokonaisuutena, ei osien summana. Lapsi on myös osa kokonaisuutta, yhteiskuntaa ja ympäristöä. (Luodeslampi 2005, 193-194.)

2.3 Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio

Tässä opinnäytetyössä kiinnitetään erityisesti huomiota uskonnollis-katsomukselliseen orientaatioon, joka määrittelee päivähoiton uskontokasvatusta. Eettinen orientaatio vastaa arvo- ja normimaailman kysymyksiin oikeasta ja väärästä sekä hyvästä ja pahasta totuuden ja valheen näkökulmasta. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio keskittyy uskonnollisiin, hengellisiin ja henkiin asioihin ja ilmiöihin. Orientaatioiden tehtävänä on oppiaineiden opiskelun

sijasta erilaisten välineiden ja valmiuksien hankkiminen, joilla lapsi voi perehtyä, ymmärtää ja kokea ympäröivää maailmaa monimuotoisina ilmiöinä. (Vasu 2005, 27-29.)

Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio pitää sisällään omaan uskontoon tai katsomukseen tutustumista perinteiden, tapojen ja käytäntöjen kautta. Hengellinen kasvatusta tarjoaa mahdollisuuden hiljaisuuteen, ihmettelyyn ja kyselemiseen sekä pohdintaan. Symbolista ja sanatonta ymmärrystä tuetaan ja vahvistetaan edellä mainitun keinoin. Lapsen huoltajien kanssa tehtävään lapsikohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan uskonnollisen opetuksen lapsikohtaisesta sisällöstä. (Vasu 2005, 29.)

Orientaatiossa lapselle annetaan valmiuksia oman uskonnollisen ja katsomuksellisen identiteetin rakentamiseen. Uskontokasvatuksella on tärkeä rooli identiteetin muodostumisessa, sillä uskonto koskettaa syvästi ihmisen minuutta. (Kallioniemi 2005, 11.)

Kallioniemen (2005) mukaan uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio korostaa lapsen herkkyyttä, sekä kykyä ymmärtämään sanatonta ja symbolista ja tämän kunnioittamista ja vahvistamista. Uskontokasvatuksen tehtävänä nähdään auttaa lasta tutkimaan hiljaisuutta ja keskittymään itseensä. (Kallioniemi 2005, 11.)

Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa uskontokasvatusta on laitettu eettiset ja uskonnolliset valmiudet -otsikon alle. Uskonnollisina valmiuksina pidetään uskonnon tai katsomuksen perinteisiin, sekä tapoihin ja käytäntöihin tutustumista. Juhlapyhien uskonnollinen merkitys on osa uskonnon perinteitä ja tapoja, joihin tutustutaan. (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 32.)

Varhaiskasvatuksen sisältöjen avulla kasvattaja pyrkii luomaan kokonaisen ja ehyen kuvan lapselle ympäristöstä ja maailmasta, jossa tämä elää. Orientaatiot toimivat kasvattajalle toiminnan kehyksenä. Sisältöjen tarkoituksena ei ole opettaa lapsille eri oppiaineiden sisältöjä vaan lisätä valmiuksia ymmärtää monimuotoista elämää. (Stakes 2005.)

2.4 Uskontokasvatus

Uskonto ilmiönä vaikuttaa kulttuuriin, arvoihin ja hyvinvointiin. Voimassa olevien asiakirjojen, kuten Vasu, mukaan uskontokasvatuksen tulisi sisältää kaikki ryhmässä edustettuina olevat uskonnot ja katsomukset sekä vuorovaikutuksen näiden välillä. Uskonnottomuutta voidaan myös pohtia päiväkodissa yhtenä katsomuksena muiden joukossa. Uskonnottomankin perheen lapsi tarvitsee tietoa ympäröivistä tavoista uskoa ja ajatella. (Kuusisto & Lamminmäki-Vartia 2010, 135).

Uskontokasvatus syventää kulttuuri-identiteettiä ja opettaa perinteistä. Uskontokasvatus antaa lapselle välineitä kasvaa omaan sekä alueelliseen kulttuuriin. Sen myötä lapsi kasvaa kohtaamaan erilaisia katsomustapoja. Kristillisen käsityksen mukainen lähtökohta ja ihmiskäsitys ainutlaatuisesta ja yksilöllisestä ihmisestä korostaa myös lapsen osaa ja arvoa. Erilaisten uskonnollisten toimitusten sisällöistä oppiminen on lapselle yleissivistävää. Toimitukset sisältävät tunte-elämää hoivaavia elementtejä kuten kauneus, juhla, yhteys ja läheisyys. Lapsella on oikeus uskontoon, joka avaa lapselle kokemuksen huolenpidosta, hyväksytyksi tulemisesta ja välittämisestä. (Saarinen 2002, 11–13.)

Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan uskontokasvatuksessa keskitytään lapsen oman uskonnon tai katsomuksen perinteisiin, tapoihin ja käytäntöihin. Varhaiskasvatuksessa toteutettava uskontokasvatus on pääsääntöisesti kristinuskoa, joka on valtaväestön uskonto. (Vasu 2005, 30.)

Uskontokasvatuksen toteuttaminen päivähoidossa koetaan vaikeaksi, koska suomalaisessa kulttuurissa uskonto koetaan usein yksityiseksi, eikä siitä puhuta yleisesti. Kokemuksen vaikeudesta aiheuttaa myös kokemus riittämättömydestä sekä arkuus puhua vaikeista asioista. Päivähoidossa vastuu toteuttaa uskontokasvatusta voidaan helposti jättää työntekijälle, jonka tiedetään olevan sitoutunut kirkkoon. Tällainen toiminta ei ole suositeltavaa, sillä lapset saavat usein yksipuolisen kuvan uskosta, eikä keskustelua synny, jos aikuinen on ehdoton mielipiteissään. Uskonto jää helposti omaksi erilliseksi alueekseen, eikä liity luonnollisena osana päiväkodin arkeen. Työntekijän oivallus roolista asiantunti-

jana lasten uskontokasvattajana voi syntyä uskontokasvatuksen luonteen syvästä pohjimuksesta. Omat kokemukset uskontokasvatukseen liittyvistä asioista synnyttävät keskustelua työyhteisössä ja mahdollistavat yhteisen pohjan luomisen. (Saarinen 2002, 13–14.)

Lasten kanssa työskenteleville varhaiskasvatuksen uskontokasvatus on yksi tärkeistä tehtävistä. Työntekijän elämäkokemukset ovat pohjana hänen suhteelle uskontokasvatukseen. Uskontokasvattajana toimimista tukee omien henkisten arvojen pohtiminen. Työntekijällä tulee olla myös tietoa lasten kokemusmaailmasta sekä tietoa uskonnosta ilmiönä. Työyhteisössä ja vanhempien kanssa on tärkeä keskustella uskontokasvatukseen liittyvistä arvoista, näkemyksistä ja vastuusta. (Stakes 2005.)

Uskontokasvatuksessa on kysymys kokonaisvaltaisesta kasvatuksesta, jonka tulee olla luonteva osa arkielämää. Pienten lasten kohdalla on muistettava, ettei kyse ole niinkään opettamisesta vaan yhteisestä kokemisesta. Varhaiskasvatusympäristössä lapsi saa kohdata uskonnollisia asioita ja ilmiöitä kaikkien aistiensa ja monipuolisen toiminnan kautta. (Stakes 2005.)

Uskontokasvatuksessa lapsen kannalta merkittävää ovat omat kokemukset. Lapsen omaan kokemukseen vaikuttavat läheiset ja turvalliset ihmissuhteet. Vuorovaikutustilanteissa lapsi liittyy asioita ja tilanteita omiin kokemuksiin ja tunteisiin. Uskonnon olemukseen kuuluvat hiljaiset hetket, jotka luovat ihmisten välille yhteisöllisyyttä ja läheisyyttä. Rauhallisuus ja myönteinen hiljaisuus auttavat lasta kuuntelemisessa ja omien ajatusten löytämisessä. Hiljaisuus toimii myös pohjana rukoukselle. Uskonnosta nousevat yhteisölliset tavat luovat osallisuuden tunnetta. (Stakes 2005.)

Terve uskonnollinen ja katsomuksellinen identiteetti auttaa suvaitsevaisuuden ja tasavertaisuuden kehittymisessä. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksessa tulisi antaa lapsille entistä voimakkaammin valmiuksia omaan identiteettityöhön, oman kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin rakentamiseen. (Kallioniemi 2005, 30.)

2.5 Uskontosensitiivisyys

Monikulttuurisuuden lisääntyminen lisää uskontokasvatuksen toteuttamisen haasteita (Kuusisto & Lamminmäki-Vartia 2010, 132). Etiikka ja moraalit on liitetty kiinteästi kristinuskoon, kuitenkin nykykäsityksen mukaan ei voida tehdä ratkaisevaa eroa yleisinhimillisen moraalin ja kristillisen moraalin välille (Tamm 2008, 88).

Monikulttuuristuminen ja moniarvoistuminen asettaa uskontokasvatuksen toteuttamiselle entistä enemmän haasteita. Uskontokasvatuksen toteuttaminen lapsen oikeuksien ja lakien, sekä suomalaista varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen tavoitteiden mukaisesti, vaatii päiväkotien toiminnan tietoista kehittämistä moniuskontoiseen ympäristöön sopivaksi. Uusien toimintatapojen ja muotojen kehittäminen vaatii työntekijöiltä sensitiivisyyttä kohdata uskontojen ja kulttuurien välisiä keskusteluja. (Kuusisto & Lamminmäki-Vartia 2010, 132).

Sensitiivisyys kohdata kulttuureja ja uskontoja auttaa ymmärtämään entistä paremmin omaa kulttuuriaan ja maailmankatsomustaan vaihtoehtona muiden joukossa. Uskontosensitiivisyyden kehittäminen vaatii tietoa uskonnoista ja katsomuksista sekä omien arvojen ja asenteiden pohtimista. Sensitiivisyyden kasvassa työntekijän rohkeus uskontoa koskien lisääntyy, keskusteluissa aikuisten ja lasten kanssa. (Kuusisto & Lamminmäki-Vartia 2010, 132–133).

Monikulttuuristuminen voi tuntua houkuttelevalta syytä luopua uskontokasvatuksesta, joka jo ennestään on hankalaa toteuttaa. Tilannetta tulisi kuitenkin pohtia lasten näkökulmasta. Lapsen oman uskonnollisen ja kulttuurisen taustan merkitys identiteetille korostuu, kun lapsi elää moniuskontoisessa ja -kulttuurisessa ympäristössä. Moniarvoisessa yhteiskunnassa yksi uskontokasvatuksen tärkeistä tavoitteista on erilaisuuden ymmärtämiseen kasvattaminen. (Kuusisto & Lamminmäki-Vartia 2010, 134).

Lähtökohtana uskontokasvatukselle varhaiskasvatuksessa tulisi olla lapsen oikeus omaan maailmankatsomukseen ja uskontoon Suomen ratifioimien ihmisoikeusjulistusten mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa on huomioitava lapsen kat-

somuksellinen tausta, uskomukset ja etiikka sekä erilaiset näkemykset. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasta ja perheitä kasvatuksessa. (Kallioniemi 2005, 30.)

Uskontosensitiivinen kasvatusote koskee kasvatuskumppanuuden ja lasten kanssa toimimisen lisäksi yhä useammin monikulttuurisessa työyhteisössä työskentelyä. Uskontokasvatuksen sisällöistä puhuminen vaatii kasvattajia puhumaan avoimesti uskonnoista ja katsomuksista. Ristiriitoja voi syntyä, jos jonkun työntekijän vakaumus estää työtehtävän suorittamisen. Moniuskontoisuus päiväkodeissa herättää erilaisia tunteita myös lasten vanhemmissa. (Kuusisto, Lamminmäki-Vartia 2010, 141–142).

Varhaiskasvatuksen uskontokasvatusta tulisi tietoisesti rakentaa erilaisuuden hyväksynnän ja moniuskontoisuuden suuntaan. Monikulttuuristuminen ja moniuskontoisuus asettaa haasteita uskontokasvatukselle. Uskontokasvatusta kehittämällä monikulttuuriseen yhteiskuntaan sopivaksi voidaan vastata kulttuuriin haasteeseen. (Kallioniemi 2005, 31-32.)

3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Ammattikorkeakoulujen tietokannasta Theseuksesta löytyy useita opinnäytetöitä uskontokasvatuksesta. Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksikössä on valmistunut työ koskien Mäntsälän seurakunnan lapsityön ja Mäntsälän kunnan päivähoiton yhteistyön kehittämistä (Martikainen & Uotinen 2012). Diakonia-ammattikorkeakoulun Porin yksiköstä on valmistunut työ uskontokasvatus osaksi Viherkodon päiväkodin arkea (Vähätalo 2012), sekä työ uskontokasvatuksesta Porin pelastusarmeijan päiväkodissa (Jokinen & Leppänen 2012). Päivähoiton uskontokasvatuksen toteutusta on tutkittu myös Mikkelissä (Sihvola 2012).

Martikaisen ja Uotisen (2012) opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää kunnan ja seurakunnan välistä yhteistyötä, minkä lisäksi he ovat tutkineet uskonnollis-katsomuksellisen orientaation toteutumista Mäntsälän kunnan päiväkodeissa. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut löytää päivähoiton tuentarpeet, joihin seurakunta voisi vastata. (Martikainen & Uotinen 2012.)

Vähätalon (2012) opinnäytetyö on produktio, jolla hän pyrkii tukemaan Viherkodon päiväkodin työntekijöitä uskontokasvatuksen toteuttamisessa. Työ sisältää materiaalia uskontokasvatuksesta kasvatushenkilökunnan käyttöön. Materiaalit pitävät sisällään keskeisiä juhlapyyhiä merkityksineen. (Vähätalo 2012.)

Porin pelastusarmeijan päiväkotia koskevassa opinnäytetyössä on tutkittu vanhempien asenteita uskontokasvatusta kohtaan. Työ keskittyy yhteen päiväkotiin. Työ on tuonut esille myös uskontokasvatuksen perusteita ja pohjaa. (Jokinen & Leppänen 2012.)

Päivähoiton uskontokasvatusta Mikkelissä tutkineessa opinnäytetyössä on korotettu uskontokasvatuksen lähtökohtia ja toteutusta, sekä eri uskontokuntiin kuuluvien huomioimista uskontokasvatuksessa. (Sihvola 2012.)

Mielenkiintoisin opinnäytetyö oli Hemmilän työ päivähoitoyhteistyötä kehittämässä – Tuusulan päivähoiton varhaiskasvattajien käsityksiä uskonnollis-

katsomuksellisen orientaation toteutuksesta seurakunnan kanssa (Hemmilä 2012). Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kasvattajien käsityksiä päivähoitossa toteutettavasta uskontokasvatuksesta ja mitä kehitettävää päivähoiton ja seurakunnan yhteistyössä on kasvattajien mukaan. (Hemmilä 2011.)

Tutkimuksia uskontokasvatuksesta ja uskonnollis-katsomuksellisesta orientaatiosta oli lukuisia. Aihe on kiinnostanut monia opinnäytetyötään tekeviä ajankoh-
taisuutensa vuoksi.

4 TUTKIMUSPROSESSI

Tutkimus alkoi keväällä 2012, kun ehdotin Kotkan kaupungin kasvatustoimenohjaajalle tutkivani uskontokasvatuksen toteuttamista päiväkodeissa. Harjoitteluissa päivähoidossa ollessani en ole havainnut uskontokasvatusta päiväkodin arjessa.

Tutkinnon pätevyysvaatimus, sekä oma mielenkiinto aiheeseen ohjasi tekemään tutkimusta nimenomaan uskontokasvatuksesta. Kotkan päivähoito on kiinnostunut opinnäytetyöni tuloksista. Tuloksia hyödynnetään uuden varhaiskasvatussuunnitelman teossa tai vanhan päivittämisessä. Tutkimuskysymykset, sekä haastattelukysymykset on laadittu yhteistyössä kasvatustoimenohjaajan kanssa. Kasvatustoimenohjaaja toimi aktiivisesti opinnäytetyön alussa markkinoidessaan työtä päiväkodeille. Opinnäytetyön idea esiteltiin päiväkotien johtajille aluepalavereissa. Päiväkotien johtajat ilmoittivat halukkuutensa osallistua palavereissa, joiden jälkeen olin johtajiin yhteydessä sähköpostitse.

Tutkimussuunnitelman teko vaiheessa tutkimustavaksi varmistui puolistrukturoidut ryhmähaastattelut. Haastattelut toteutettiin syksyllä 2012. Haastatteluihin osallistuminen oli tutkimukseen osallistuneille päiväkodeille vapaaehtoista.

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiiviselle tutkimukselle olennaista on pieni otanta ja tarkka analysointi. Laadullisen tutkimuksen tavoite on toiminnan kehittäminen. (Heikkilä 2008, 16–17.) Tutkimusmateriaali on kerätty ryhmähaastattelun keinoin. Puolistrukturoituun ryhmähaastatteluun päädyin mahdollisimman totuudenmukaisen ja tarkan aineiston saamiseksi. Tässä tutkimuksessa tärkeää oli saada tarkkaa tietoa uskontokasvatuksen toteutuksesta ja työntekijöiden suhteesta uskontokasvatukseen. Tutkimus rajautuu Kotkan kaupungin alueella toimiviin kunnallisiin päiväkoteihin. Tutkimuksessa ei otettu huomioon kaupungissa toimivia yksityisiä päiväkoteja.

4.1 Tutkimusympäristö

Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Kotkan kaupungin päivähoidon kanssa. Kotkan kaupungin päivähoito tarjoaa laadukkaita ja monipuolisia varhaiskasvatuspalveluita huomioiden perheiden ja lasten tarpeet. Varhaiskasvatuspalveluiden perustana on turvallisen ja myönteisen kasvuympäristön luominen, jossa yksilöllinen kasvu, kehitys ja oppiminen leikin avulla on mahdollista. Päivähoitoa ja esiopetusta toteutetaan kaupungin monipuolisessa luonto- ja kaupunkiympäristössä. Lasten kulttuuri on osa Kotkan kaupungin päivähoitoa. (Kotkan kaupunki 2012.)

Kotkassa kunnallisia päiväkoteja on 32 ja yksityisiä 8 (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 2). Kotkan päivähoito on jaettu kolmeen alueeseen, Kotkansaari, Länsi-Kotka, sekä Karhulan alue. Syksyllä 2013 päivähoitossa tapahtui muutoksia Karhulan alueella, kun uusi 140 paikkainen päiväkotitoiminta Hovinpuisto aloitti toimintansa ja kolme pientä yksikköä lopetti. Muutoksia tilanteeseen toi myös Kolmikulman päiväkodin tulipalo, jossa päiväkotitoiminta tuhoutui täysin.

Tutkimukseen osallistuneet päiväkodit kuuluivat Länsi-Kotkan ja Karhulan alueisiin. Päiväkodit jakoutuivat puoliksi alueiden kesken. Länsi-Kotkan alueella toimii Langinkosken seurakunta ja Karhulan alueella Kymin seurakunta. Kotkassa on kolme seurakuntaa, jotka muodostavat yhdessä Kotka-Kymin seurakuntayhtymän. Tutkimuksen ulkopuolelle jäi Kotkansaaren päivähoitoalue ja Kotkan seurakunta. Tutkimukseen osallistuminen perustui päiväkotien vapaaehtoisuuteen, mikä johti yhden alueen puuttumiseen.

Kotkan kaupungin päivähoiton uskontokasvatusta ohjaa valtakunnallisten säädösten lisäksi kaupungin oma varhaiskasvatussuunnitelma sekä esiopetussuunnitelma. Eettisten ja uskonnollisten valmiuksien tarkoituksena on tutustua uskontoon, käytännössä kristinuskoon, sekä juhlapyhien uskonnolliseen merkitykseen. Uskontokasvatus ja eettinen opetus on rinnastettu päivähoiton opetuksessa. Eettinen opetus pyrkii opettamaan lapsille oikeasta ja väärästä sekä yhteisten sääntöjen noudattamisesta ja itsensä hyväksymisestä. Opetuksen

lähtökohtana on yhteistyö vanhempien kanssa. Uskonnollista kasvatusta pyritään toteuttamaan elämyksellisesti ja toiminnallisesti. Esiopetussuunnitelman mukaan lasta ohjataan suhtautumaan hyväksyvästi eri uskontoja kohtaan. (Kotkan kaupunki 2011, 18–19; Kotkan kaupunki 2008, 32.)

Kotkassa ulkomaalaisten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Todellisuudessa määrä on suurempi, koska lukuun ei lasketa jo Suomen kansalaisuuden saaneita (Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 26). Monikulttuuristen lasten määrä päivähoitossa on lisääntynyt, ja tämä vaikuttaa päiväkotien arkeen. Osa maahanmuuttajataustaisista lapsista ei saa osallistua uskontokasvatukseen. Monikulttuurisuuden lisääntyminen sekä kirkkokuntaan kuulumattomat tulee ottaa uskontokasvatuksen suunnittelussa huomioon.

4.2 Aineiston keruu

Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on kokonaisvaltainen tiedonhankinta ja aineiston kokoaminen luonnollisessa ja todellisessa tilanteessa. Tyypillistä on myös ihmisten suosiminen tiedon lähteenä. Aineiston hankinnassa käytetään laadullisia metodeja. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan metodeja, kuten teema- ja ryhmähaastattelu sekä havainnointi. Kyseiset metodit mahdollistavat tutkittavien näkökulmien ja ”äänen” kuulumisen. Tutkimuksen otos valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Haastattelumetodin etuna pidetään joustavuutta aineistoa kerätessä. Aineiston keruuta voidaan säädellä tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Kysymysten ja aiheiden järjestystä voidaan muuttaa, on myös mahdollista tulkitta vastauksia tarkemmin. Haastattelun avulla on mahdollista selventää ja syventää vastauksia. Metodien valintaa perustellaan myös muun muassa tutkimuksen aiheen tuntemattomuudella tai vastauksien monitahoisuudella. Mahdollista on myös arkojen ja vaikeiden aiheiden tutkiminen. Haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa. (Hirsjärvi ym. 2009, 204-206.)

Haastattelun pitäminen edellyttää suunnittelua ja asiaan perehtymistä. Haastattelun luotettavuutta voi heikentää tutkittavien taipumus vastata sosiaalisesti suotavia vastauksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 206.)

Strukturoitu haastattelu tapahtuu lomaketta apuna käyttäen, lomakkeessa kysymykset ja väitteet sekä esittämisjärjestys on ennalta määrätty (Hirsjärvi ym. 2009, 208). Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset voidaan esittää eri järjestyksessä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47). Joustavuuden ansioista haastattelussa voi saada selville motiiveja vastausten takaa. Haastattelun etuna on myös haastateltavan mahdollisuus tuoda omat ajatuksensa vapaasti esille. Tutkijan näkökulmasta haastattelun käyttö on hyvä valinta kun tietää ennalta aiheen tuottavan monitahoisia vastauksia. Tietojen syventäminen on mahdollista haastattelussa, pystytään esittämään lisäkysymyksiä ja tarkentavia kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34-35.)

Tutkimuksen aineisto kerättiin syksyllä 2012. Haastattelut toteutettiin työaikana tutkimukseen osallistuneissa päiväkodeissa. Haastattelijana menin päivähoiton henkilökunnan työpaikoille päiväkoteihin. Haastattelujen toteuttaminen muulla tapaa ei ollut mahdollista. Ryhmähaastattelu on erittäin käyttökelpoinen, kun ennakoidaan haastateltavien arastelevan haastattelua (Hirsjärvi ym. 2009, 210-211). Ryhmähaastattelussa työyhteisön jäsenet pääsevät kertomaan kokemuksiaan uskontokasvatuksesta.

Tavoitteena oli saada ryhmähaastatteluun työntekijöitä, joille uskontokasvatuksen toteuttaminen kuuluu. Haastattelut tallennettiin nauhurilla. Haastatteluiden videointia en pitänyt tarpeellisena, sillä eleitä ja puhujien roolijakoa tärkeämpänä pidin laajan aineiston saamista.

Yhteydenpito päiväkoteihin tapahtui sähköpostitse. Tiedot haastatteluista, niiden nauhoittamisesta ja aikatauluista menivät päiväkotien johtajille, johtajien tehtäväksi jäi tiedottaa viestien sisällöt työyhteisön sisällä. Haastatteluihin oli tarkoitus saada ainakin kolme osallistujaa, jotta voidaan puhua ryhmästä.

Tutkimuksessa oli mukana kuusi eri päiväkotia Kotkan alueelta. Päiväkodeissa oli yhteensä noin 200 lasta. Haastatteluihin osallistui kahdesta kymmeneen työntekijää. Yhteensä haastatteluihin osallistui 26 päivähoiton työntekijää. Haastatteluihin osallistuneet henkilöt olivat päivähoiton kasvattajia, jotka vastaavat lasten hoidosta ja opettamisesta.

Puolistrukturoidun haastattelun runkona oli neljä kysymystä.

1. Minkälaista uskontokasvatusta päiväkotitarjoaa?
2. Kuka uskontokasvatusta toteuttaa ja kuka siihen osallistuu?
3. Miten henkilökunta suhtautuu uskontokasvatukseen?
4. Mitä haasteita uskontokasvatuksen toteuttamisella on?

Päiväkoteja varten, joissa seurakunta piti pyhäkouluhetkiä, jouduin muokkaamaan kysymyksiä. Alkuperäisissä kysymyksissä ei ollut otettu huomioon seurakunnan roolia uskontokasvatuksen toteutuksessa.

Lisäkysymykset päiväkodeille, joissa seurakunta järjesti pyhäkouluja;

1. Mitä pyhäkoulut sisältävät?
2. Voiko pyhäkoulujen sisältöihin vaikuttaa?
3. Ovatko seurakunnan järjestämät hetket osallistavia ja ikäryhmälle sopivia?
4. Oletteko tyytyväisiä tekemäänne yhteistyöhön?

4.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysiä voi tehdä jo haastattelutilanteessa. Haastatteluita tehdessä voi havaita ilmiöitä toistuvuuden perusteella. Tutkija voi tehdä havainnoistaan hahmotelmia ja tyypittelyjä. Kvalitatiivinen aineisto analysoidaan usein ”lähellä” aineistoa. Aineistoa analysoidessa tutkija voi päätellä induktiivisesti tai abduktiivisesti. Aineistolähtöisyys on induktiivisessa päättelyssä keskeistä, abduktiivi-

sessä tutkijalla on johtoideoita, joita hän pyrkii todistamaan aineistollaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 136.)

Aineisto voidaan purkaa sanasta sanaan, mitä kutsutaan litteroinniksi (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138; Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Tutkimuksen haastattelut litteroitiin, kirjoitettiin tarkasti auki tietokoneella. Litteroinnin jälkeen aineisto jaettiin teemoittain neljään teemaan haastattelurungon mukaan. Aineiston teemoittelu tapahtui käsin. Teemoittelulla tarkoitetaan aineistosta nousevia piirteitä, jotka toistuvat useassa haastattelussa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 173).

4.4 Tutkimuksen laatu ja luotettavuus

Tutkimuksen reliabelius on tutkimuksen toistettavuus, tutkimustulokseen voidaan päätyä kahdella eri tutkimuskerralla tai kaksi eri tutkijaa. Tutkimuksen pätevyys eli validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata haluttua asiaa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 231.)

Reliabelius ja validius perustuvat ajatukselle, että tutkijan on mahdollista päästä objektiiviseen totuuteen ja todellisuuteen (Hirsjärvi & Hurme 2001, 185). Laadullisuutta voidaan etukäteen tavoitella hyvällä haastattelurungolla. Etukäteen voidaan miettiä myös miten teemoja voidaan syventää ja pohtia lisäkysymyksiä. Haastatteluja tehdessä laatuun voi panostaa huolehtimalla välineistöstä, haastattelujen tallennusväline ja varaparistot sekä haastattelurunko ovat mukana. Haastattelun edetessä on hyvä myös tarkistaa, että tallennin toimii. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 184).

5 TUTKIMUSTULOKSET

Kotkan kaupungissa toimi haastattelujen aikaan 25 kunnallista päiväkotia. Uskontokasvatuksen toteutus vaihtelee alueittain ja päiväkodeittain. Päivähoidon henkilökunnan lisäksi seurakunnat osallistuvat uskontokasvatuksen toteutukseen.

5.1 Uskontokasvatuksen toteutus

Päiväkotien uskontokasvatus pitää sisällään seurakuntien järjestämää pyhäkouluja, pääsiäisvaelluksia ja joulukirkkoja, sekä päivähoidon henkilökunnan järjestämiä tarhakirkkoja ja juhlapyhien viettoa. Tutkimuksessa olevat päiväkodit toimivat Länsi-Kotkan ja Karhulan alueilla. Alueilla toimii Kymin ja Langinkosken seurakunnat.

Langinkosken seurakunta toteuttaa pyhäkouluja päivähoidossa. Langinkosken seurakunnan toiminta rajautuu Länsi-Kotkan alueelle. Molemmat seurakunnat järjestävät joulukirkkoja ja pääsiäisvaelluksia, joihin päiväkodit voivat osallistua. Nämä tilaisuudet järjestetään kirkkoissa ja seurakunnan muissa tiloissa. Päiväkotien käytössä on myös kirkkomuskari -kirja ja siihen kuuluva cd-levy, materiaaleja saa lainattua seurakunnilta.

Langinkosken seurakunnassa lapsityöntekijä ottaa yhteyttä päiväkoteihin. Seurakunta ilmoittaa päiväkoteihin aikoja, jolloin seurakunnan työntekijä voi tulla päiväkotiin pitämään pyhäkouluja. Kymin seurakunnassa on nimetty lapsityöntekijä, joka toimii yhteyshenkilönä päiväkotien ja seurakunnan välillä. Seurakunnan työntekijä välittää sähköpostitse seurakunnan tiedotteita päiväkoteihin, sekä antaa neuvoja ja materiaalia päiväkoteihin. Varsinaista pyhäkouluja Kymin seurakunta ei tarjoa päiväkodeille.

On se paljon vähentynny, aikasemmin tosiaan oli ihan ruokarukoukset ja aamupiirissä aamurukoukset ja saatto olla et oli ihan pieni pyhäkoulutyypinen, et oma henkilökunta piti. Mut nythän seurakunta käy kerran kuu-kaudessa. Että paljon on vähentynny.

Vuodenkiertoon tai kirkkovuoteen liittyvät juhlat nousivat useassa haastattelussa esille. Tärkeimmiksi ja suurimmiksi juhliksi päivähoitossa nousivat joulu ja pääsiäinen. Myös lasten kysymyksiin vastaaminen nousi haastatteluissa esille yhtenä uskontokasvatuksen osana.

Sithän on ne lasten esittämät kysymykset, Jumala Jeesus, et pitäähän niihin vastata jotenki.

5.1.1 Seurakunnan toteuttama uskontokasvatus

Langinkosken seurakunta toimii aktiivisesti yhteistyössä päiväkotien kanssa. Seurakunta lähettää toimintakauden alussa kirjeen päiväkoteihin. Seurakunnan tarjoamista ajankohdista päiväkodit valitsevat sopivimman omaa toimintaa ajatellen. Pyhäkoulut toteutetaan päiväkotien tiloissa kerran kuukaudessa tai kahdessa kuukaudessa.

Joo ja sieltä ne aina ilmoittaa meille, ettei meidän tarvi pyyellä. Ne tulee ihan.

Langinkosken seurakunnan järjestämät pyhäkoulut on koettu mieluisiksi päiväkodeissa. Erityisesti on pidetty työntekijöiden ammattitaidosta, lasten mahdollisuudesta osallistua tuokioihin eli osallisuudesta sekä kohderyhmälle sopivuudesta. Pyhäkoulu hetket kestävät yleensä 15–20 minuuttia. Hetket muodostuvat puheosuudesta, alttarin asettelemisesta, rukouksesta ja virrestä tai laulusta. Pyhäkoulujen muuttumattomuutta pidettiin hyvänä, tilanne on lapsille tuttu ja turvallinen. Pyhäkoulujen sisällöt etenevät kirkkovuoden mukaisesti, myös Jeesuksen elämä on osa pyhäkoulujen sisältöjä.

Ne pitää sisällään raamatun kertomuksen, melkein seuraava juhlapyhä. Lauluja..rukous on aina.

Ne kertoo aina aiheeseen liittyneen..niinku raamatunkertomus. Must tuntuu, et niil on niiku joku oma suunnitelma. Sit jos on jotkut juhlapyhät, ni ne otetaan huomioon.

Pyhäkoulut saivat paljon kiitosta. Seurakunnan järjestämässä pyhäkoulussa vetäjä omaa tietotaitoa ja omakohtaista kokemusta puhua uskonnosta. Vetäjän tieto ja henkilökohtainen sitoutuminen uskoon tuo hetken pitämiseen luonnollisuutta ja varmuutta puhua usein hankalastakin aiheesta. Pyhäkoulut saivat myös kiitosta siitä, ettei henkilökunnan tarvitse kouluttautua tai opiskella lisää ja suunnitella uskontokasvatusta kaikkien muiden päivähoidon sisältöjen lisäksi. Uskontokasvatusta ei pidetty yhtä tärkeänä osa-alueena, muihin varhaiskasvatussuunnitelman orientaatioihin verrattuna. Keskusteluista nousi, että muita päivähoiton sisältöjä ja alueita painotetaan päiväkotien toiminnassa uskontokasvatusta enemmän.

Ei varmaan mikään estäis (toteuttamasta uskontokasvatusta), mut tää on näin ihan hyvä, heillä tietotaito ja sisältö alueita on meillä muutenki ihan riittäväksi.

Se on niin lyhyt ja simppeli (pyhäkouluhetki), ei mee sillai yli käsityskyvyn. Tekee havainnoillisesti ja lapsenomaisesti, on ilo kuunnella, kivoi juttuja käyttää. Nii et lapset ymmärtää.

En oo kokenu tarvetta vaikuttaa, annettu hyvää palautetta.

Ei oo ikinä miettiny miks ne tekee jollain tapaa, et aina on ollu lapsen tasosesti, ettei oo tarvinu selittää miten tehdä.

Langinkosken seurakunta järjestää pyhäkoulujen lisäksi joulukirkkoja ja pääsiäisvaelluksia, joihin päiväkodit on kutsuttu. Näihin tapahtumiin seurakunta järjestää kyydit päiväkodeille, jos se on tarpeellista. Tapahtumat on suosittuja ja niihin osallistutaan aina, jos mahdollista.

Kymin seurakunnan järjestämän uskontokasvatuksen suurimmat tapahtumat ovat joulukirkko ja pääsiäisvaellus. Nämä tapahtumat järjestetään kirkossa ja seurakunnan nuorten tilassa, joihin päiväkotien tulee järjestää itse kyydit tai vaihtoehtoisesti kävellä. Tapahtumiin pyritään osallistumaan, mutta pienimpien lasten kanssa se ei aina onnistu. Joillakin haastateltavilla oli kokemusta helmi-kirkosta, joka pidetään kirkossa ja lapsille tarjotaan kirkon jälkeen ruoka seurakuntakeskuksella.

Kymin seurakunta on ennen järjestänyt pyhäkouluja päiväkodeissa. Tällä hetkellä pyhäkouluja ei pidetä. Lapsityönohjaaja käy kerran toimintakaudessa päiväkodissa ja kertoo mahdollisuuksista toteuttaa uskontokasvatusta. Seurakunta tarjoaa materiaaleja päiväkotien käyttöön. Materiaalit pitävät sisällään tekstejä, kirjoja ja levyjä, sekä käsinukkeja, jotka ovat ennen olleet seurakunnan käytössä pyhäkoulutyössä.

Paljon seurakunnasta kävi ennen, nukketeatteri juttuja kirkkopyhien edellä, eläimiä pari kertaa vuodessa.

Kymin seurakunnan lapsityöntekijä ja yhdyshenkilö päiväkoteihin lähettää kuukausittain tiedotteet päiväkotien johtajille sähköpostilla. Posti pitää sisällään tiedot kyseisen kuun tapahtumista, joita seurakunta tarjoaa lapsille ja heidän perheilleen. Tapahtumat, kirkkohetket tai pyhäkouluhetket on järjestetty usein viikonloppuisin, jolloin päiväkotien ei ole mahdollista osallistua niihin.

5.1.2 Päiväkotien hoitohenkilökunnan pitämä uskontokasvatus

Karhulan alueella uskontokasvatus on päiväkotien henkilökunnan toteuttamaan. Kolmesta päiväkodista yhdessä järjestettiin säännöllisesti ja järjestelmällisesti uskontokasvatusta tarhakirkon muodossa. Muissa kahdessa päiväkodissa uskontokasvatus painottui suuriin kristillisiin juhlapyhiin, pääsiäiseen ja joulun. Muina ajankohtina haastateltavat sanoivat katsoneensa kalenteriin ja huomanneensa sattumalta esimerkiksi Mikkelinpäivän, jolloin he puhuivat lapsille enkeleistä.

Karhulan alueen päiväkotien henkilökunnalta vaaditaan vaivannäköä ja suunnittelua uskontokasvatuksen toteutumiseksi. Seurakunnalta saa lainaksi materiaaleja, kuten käsinukkeja, mutta varsinainen suunnittelu ja toteutus tehdään päiväkodeissa. Suunnittelua vaikeuttaa hoitohenkilökunnan rajallinen tietämys. Useat uskontokasvatusta itse pitävät haastateltavat kokivat uskonnon haasteelliseksi aiheeksi ja kokivat tarvitsevansa lisätietoja uskontokasvatuksen pitämiseksi. Lastentarhanopettajille suunnitteluaika kuuluu työaikaan, suunnitteluaikana opettajat suunnittelevat oman ryhmänsä toimintaa. Lastenhoitajille suunnitteluaikaa ei ole, jolloin suunnittelu tulee tehdä muun työn ohessa työaika työ-

paikalla. Muun työn ohessa tehtävä suunnittelu ei mahdollista asiaan perehtymistä syvällisemmin.

Eräässä päiväkodissa järjestettiin tarhakirkoksi kutsuttua uskonnollista kasvatusta. Tarhakirkko nimenä oli vaihtoehto pyhäkoululle. Tarhakirkkoa järjestäneessä päiväkodissa uskontokasvatus ja tarhakirkko oli merkitty jo suunnittelu-päivänä toimintakauden alussa toimintasuunnitelmaan ja sen pitäjät oli nimetty valmiiksi. Käytännössä tarhakirkkoa piti yksi henkilö, koska yhdessä suunnitteleminen työpaikalla muun työn ohessa oli vaikeaa ja usein mahdotonta. Tarhakirkkojen merkitseminen kalenteriin ja suunnitelmaan takasivat päiväkodissa sen, että ne pidettiin suunnitellusti. Aiheet tarhakirkkoihin tulivat pitäjän omista ajatuksista sekä nousivat arjesta. Haastateltavien mielestä arjesta nousseet aiheet olivat helposti lähestyttäviä ja hetkistä vastaavan henkilön henkilökohtainen suhde uskoon vahvasti hetkien sanomaa ja luonnollisuutta.

Uskontokasvatuksen puuttuminen suunnitelmasta johti muissa uskontokasvatusta itse pitäneissä päiväkodeissa siihen, että uskontokasvatus oli hajanaista ja painottui suurin kirkollisiin pyhiin, joulun ja pääsiäiseen. Muina ajankohtina vilkaisu kalenteriin saattoi nostaa tarpeen puhua jostakin aiheesta. Suunnitelmaan kirjaamisen puuttuminen ei kuitenkaan ollut este uskontokasvatuksen pitämiselle, kun työntekijöillä oli tarve puhua jostakin arjesta nousseesta asiasta, oli tarve puhua tärkeämpi, kuin suunnitelman noudattaminen. Erään työntekijän asenne oli, että uskontokasvatusta kuuluu pitää ja silloin se pidetään, vaikka sitä varten joutuisi näkemään vaivaa. Kyseinen työntekijä myönsi, että joutuu näkemään vaivaa suunnitellessaan uskontokasvatusta, sekä miettiessään miten asioista voi puhua lapsille.

onhan se semmonen vieras asia itelleeki alkaa pyhäkouluu tai.. mittää uskontokasvatusta pitää, ei ne sanat tunnu omas suussa niinku luontevalta, et se on semmonen juttu mitä on pitäny työstää, ja oikeesti miettii ennenku siihen tilanteeseen mene... yli päättää suomalaisille uskosta puhuminen on vaikeeta, eikä se oo sillai läsnä niiku joissain muissa kulttuureissa.

no se kuuluu tehdä ja mie oon opetellu millä tavoin sitä tehdä, et se mallioppiminen on aika kaukaa, et miten se tehdä.. on ollu seurakunnantyöntekijät kentällä..et on se ollu semmonen opeteltava, ku ne on niin abstrakteja, et miten sen tuo konkreettiseksi lapselle, lähelle lasta, lähelle elämää. Sillä tiellä ollaa, et mitä siin vois käsitellä.

Kaikissa haastatteluissa tuli esille lasten kysymyksiin vastaaminen osana uskontokasvatusta. Lasten kanssa käytävä keskustelu on haastavaa, kun tilanteet voivat syntyä koska vaan yllättävissä tilanteissa. Yllättäen syntyvissä keskusteluissa voi olla mukana myös muiden uskontokuntien edustajia, jolloin työntekijöille jää vastuu harkita, miten keskustelua jatketaan, vai jatketaanko. Usein mielipide oli, että lasten kysymyksiin vastataan, vaikka läsnä olisi lapsia, joiden vanhemmat eivät ole antaneet lupaa lapselle osallistua uskontokasvatukseen.

Jokaisessa haastatteluun osallistuneessa päiväkodissa oli lapsia, jotka eivät saaneet osallistua uskontokasvatukseen. Näille lapsille ei ole järjestetty mitään omaan uskontoon liittyviä hetkiä tai opetusta. Uskontokasvatuksesta uskopuolelle jäävät lapset leikkivät vapaasti aikuisen valvonnassa. Pyhäkouluhetkestä pois jäänyt aikuinen vaihtui useissa päiväkodeissa, jotta kaikki pääsivät osallistumaan vuorotellen.

5.2 Työntekijöiden suhde uskontokasvatukseen

Työntekijöiden suhtautuminen uskontokasvatukseen oli ristiriitainen. Uskontokasvatusta ei ehdottomasti saa jättää kokonaan pois päivähoidon sisällöistä, mutta ainoastaan päiväkotien henkilökunnan toteuttamana sitä ei mielellään nähdä. Työntekijät kokevat seurakunnan roolin pyhäkoulujen pitämisessä tärkeänä ja helpottavana. Seurakunnan työntekijöiden tietoa ja osaamista pidetään arvossa.

Uskonto koetaan tärkeäksi osaksi Suomalaista perinnettä ja kulttuuria, jota ei saa katkaista. Lapsilla on oikeus saada tietää, miten jotkut asiat ovat saaneet

alkunsa ja miksi joitakin asioita tehdään tai juhlapyyhiä vietetään. Muiden uskontokuntien opetusta ei pidetä tarpeellisena lasten ymmärtämiseen vedoten. Lasten ikä ja käsityskyky on rajallinen ja useiden uskontojen opettaminen voi sekoittaa ja hämmentää lapsia. Päiväkotien henkilökunta piti riittävänä, että muut uskontokunnat tulee opetettavaksi vasta koulussa.

En mie kuulu kirkkoo, mut se kuuluu, ei se loukkaa mitenkää, ei minuu häiritse. Onhan tää aika tunnuksellista tää. Ei se minuu haittaa, päinvastoin. Oon ollu srk järjestämällä kurssilla, ei ollu raamattuu vaan etiikkaa.

On ne kivoi kertomuksii. En mie tiää osaaks ne lapset aatella, et tää on nyt uskontoo. Vaan ne on vaan sellasii kertomuksii sit mitä. Se on sama, ku lukis kirjaa tai näyttäis jonku näytelmän niille. Et niil on kaikkii kivoi nukkei minkä kaa ne esittää niitä. En mie tiää ymmärtääks ne lapset oikeesti, et se on jotain erityistä. Se vaan kuuluu siihen, et nyt tulee, et nyt on pyhäkoulu ja nyt mennää istumaan ja kuuntelemaan kivoi tarinoita ja laulamaan kivoja lauluja.

Haastatteluissa yhden työntekijän mielipide oli, että uskontokasvatus ei ole tasa-arvoperiaatteen mukaista sekä asettaa lapset ja perheet eriarvoiseen asemaan. Opetuksen ja päivähoidon toiminnan tulisi olla kaikille sopivaa, ettei ketään tarvitse laittaa syrjään ryhmästä. Henkilön mukaan asetelma, laittaa vanhempi valitsemaan, saako lapsi osallistua uskontokasvatukseen, on myös epäreilua ja epärehellistä. Vanhemmat eivät halua lapsen syrjäytyvän ryhmästä ja näin ollen monet vanhemmat antavat lapselle luvan osallistua uskontokasvatukseen, vaikka vanhemmat eivät uskoisikaan tai olisivat eri uskontokuntaan kuuluvia. Muissa haastatteluissa tällaista ongelmaa ei nähty. Lapsiryhmä on koossa suurimman osan aikaa, eikä 15–20 minuuttia riko ryhmäytymistä tai ole haitaksi lapselle.

Mä oon sitä mieltä et uskontokasvatus tai tällänen ei kuulu päivähoitoon. Et tän pitäis olla tunnustuksetonta, et tää ois kaikille yhteiset tapahtumat. Mutta ite en kuulu kirkkoon. Mut täytyy myöntää, että ne on ihan kivoja tilaisuuksia, et ei siinä mitään. Et niinku periaatteellisessa mielessä tarkoitan.

Langinkosken seurakunnan järjestämään uskontokasvatukseen oltiin tyytyväisiä. He arvostivat seurakunnan työpanosta ja osaamista. Osaavan vetäjän pitämää pyhäkoulua luonnehdittiin elämykseksi, joka jää mieleen. Hetket koettiin myös lapsille, sekä aikuisille sopiviksi ja antoisiksi. Henkilökunta oli myös helpottuneita, ettei heidän tarvitse nähdä kaiken muun tehtävän työn lisäksi vaivaa järjestää uskontokasvatusta. Vaikka pakkotilanteessa haastateltavat vakuuttivat, että kyllä he hoitaisivat tehtävän, jos olisi pakko.

Karhulan alueen päiväkodeissa haastateltavat kokivat uskontokasvatuksen toteuttaminen haastavaksi oman uskonnollisen vakaumuksen takia. Jos omaa vakaumusta ei ole asiasta puhuminen koettiin haastavaksi ja vaativaksi. Ilman suunnittelua ja kunnollista valmistautumista kukaan henkilökunnasta ei olisi valmis pitämään uskontokasvatusta lapsille. Jotkut kokivat myös lisäkoulutuksen tarpeelliseksi, kaikkien ammattikuntien koulutukseen ei ole uskontokasvatuskuulunut. Jos työntekijällä on uskonnollinen vakaumus ja vahva side uskontoon, hetkien pitäminen oli luontevaa ja kuuntelijoiden helppo samaistua puhuttuun, niin lasten, kuin aikuistenkin.

Onhan se semmonen vierasasia itelleeki, alkaa pyhäkoulu tai mitää uskontokasvatusta pitää, ei ne sanat tunnu omas suussa luontevalta, et se on semmonen juttu mitä on pitäny työstää, ja oikeesti miettii ennenku siihen tilanteeseen menee.

No se kuuluu tehdä ja mie oon opetellu millä tavoin sitä tehdä, et se mallioppiminen on aika kaukaa, et miten se tehdä on ollu seurakunnantyöntekijät kentällä..et on se ollu semmonen opeteltava, ku ne on niin abstakteja, et miten sen tuo lapselle. Sillä tiellä ollaa, et mitä siin vois käsitellä ja tuoda lähelle lasta.

Mie ainaki haluisin pitää (uskontokasvatusta), mut työ on semmost, et ei kerkee ajatella mitää tai suunnitella, et en koe sitä vaikeeks, ku muistais et sekin kuuluu, kaiken muun lomaa.

Suurimpana epäkohtana kaikissa haastatteluisissa nousi esille tilanteen epärealisuus. Kuinka uskontokasvatuksen toteutus voi olla niin erilaista päiväkodeissa varhaiskasvatussuunnitelmasta huolimatta. Molemmilla päivähoidon alueilla toivottiin seurakunnan järjestävän kaikissa päiväkodeissa uskontokasvatusta tilanteen yhtenäistämiseksi. Länsi-Kotkassa pyhäkoulujen elämyksellisyys ja

pitäjien luonnollisuus ja asiantuntevuus oli suuressa arvossa, sitä hyvää toivottiin myös Karhulan alueelle. Karhulan alueella toivottiin myös seurakunnan roolin suurenemista uskontokasvatuksen osalta. Haastatteluissa muistutettiin myös, että seurakunnan tavoittavat päiväkodeissa paljon lapsia helposti.

Uskontokasvatuksen osana pidettiin etiikan ja arvojen opettamista, jotka korostuvat uskonnon ohi. Useat työntekijät kokivat, että etiikkaa ja arvoja, kuinka toisia kohdellaan, tulee päivähoidossa jokapäiväisessä toiminnassa käytyä lasten kanssa läpi. Riitatilanteissa hyvät tavat, ja miten muita kohdellaan, korostuu.

Eräässä haastattelussa pohdittiin työntekijän vakaumusta ja mahdollisuutta kieltäytyä työtehtävistä. Työntekijä on Jehovan todistaja, eikä osallistu syntymäpäivien viettoon, halloween juhliin, joulun tai pääsiäisen viettoon. Keskustelua syntyi ajatuksesta; voiko työntekijä kieltäytyä työtehtävistä. Haastateltavat eivät osanneet löytää ratkaisua, aikaisemmin kyseiselle työntekijälle oli annettu mahdollisuus jäädä pois yhteisistä juhlista.

Hän varmaa sit jättäytyy, pyytää jotain muuta tekemistä. Sit se mikä on suomalaista perinnettä ja kulttuuria, ja mikä juontaa oikeesti juurensa kristillisyydestä. Ei tontulla oo mitään tekemistä jumalan kanssa, eikä joulupukilla, ainut yhtymä on, et Jeesus sai lahjoja, ku syntyi, nyt joulupukki tuo lahjoja lapsille. Se ei oo niin kirkollinen asia. Ja pääsiäisenä ruoho kasvaa keväällä joka tapauksessa, eikä sen takia että Jeesus on ylösnoussut silloin.

Keskustelussa pohdittiin, etteivät työt tule hoidetuksi ollenkaan, jos kaikki alkavat vuorotelle valitsemaan työtehtäviään. Yleinen mielipide oli, että työt tulee hoitaa omasta vakaumuksesta riippumatta. Myös muissa haastatteluissa yleinen mielipide oli, että uskontokasvatus on osa varhaiskasvatuksen sisältöjä ja sitä tulee toteuttaa yhtälailla, kun kaikkea muutakin omasta vakaumuksesta riippumatta.

Koska sie saat, luet vaik paperista jonkuu, voihan se ajatusmaailma olla jotaa muuta, luet vaa mitä siihen on prantätty. Ja piät ryhmän koossa. Eihän myö voida muutkaa valita itellee, et mitä tehtävii myö tehhä ja mitä jätetään tekemättä. Et kaikilhan se oli se ammattinimike mikä vaa, ja se työ kuuluu siihen, et kuitenkin pitää se asia viiiä eteenpäin.

En kuulu kirkkoo, enkä usko, mut se on mun työtä ja se kuuluu mun kuu-
luu osallistuu siihen, en koe sitä väkinäisenä.

5.3 Uskontokasvatuksen haasteet

Uskontokasvatuksen haasteena on päivähoidon henkilökunnan koulutus. Kaikil-
la työntekijöillä koulutukseen ei ole kuulunut minkäänlaista uskontokasvatusta.
Monilla koulutuksesta on aikaa, jolloin työntekijät miettivät muistuvatko koulu-
ajoilta uskontokasvatuksen osalta mitään mieleen. Haasteena on henkilökun-
nan rajallinen tietämys, kun aihe ei ole tuttu tai omaa uskonnollista vakaumusta
ei ole. Haastateltavien mukaan kynnyksellä on suuri, kun tietämys on vähäis-
tä, eikä aihe ole niin mieleinen. Aiheiden valintaa uskontokasvatusta varten pi-
dettiin hankalana.

Päiväkodeissa, joissa seurakunta piti pyhäkoulua, ajateltiin että uskontokasva-
tus jäisi paljon nykyistä vähäisemmälle, jos sen pitäminen olisi yksin päiväkodin
henkilökunnan vastuulla. Haasteltavat muistivat, että vasu kuitenkin velvoittaa
toteuttamaan uskontokasvatusta. Uskontokasvatuksen kirjaaminen päiväkodin
toimintasuunnitelmaan ja kalenteriin voisi motivoida työntekijöitä. Uskontokas-
vatuksen toteutuminen tulisi näin välttämättömäksi ja helpommaksi, kun järjes-
telyistä on sovittu yhdessä etukäteen.

Jäis vähemmälle, jos joutuisi ite pitää, et noit juhlapyhii.

Monikulttuurisuus ja muiden uskontokuntien huomioonottaminen uskontokasva-
tuksessa on haaste, johon haastateltavat eivät löytäneet ratkaisua. Vaihtoehtoi-
siksi toteuttamistavoiksi nousi uskontokasvatuksen neutralisointi, jolloin kaikki
voisivat osallistua tai perinne- ja kulttuurimerkityksen korostaminen maahan-
muuttaja perheille. Haastateltavat vitsailivat myös, että he olisivat varmasti
YK:lla (Yhdistyneet Kansakunnat) töissä, jos he osaisivat yhdistää uskonnot.

Uskonnoista halutaan nostaa esille myös ilo ja lohtu, sekä mahdollisuus rauhoit-
tua hektisessä nyky-yhteiskunnassa.

Maailman avautuminen, erilaiset käsitykset, kristitytki voi ajatella ihan eritavalla. Miten saatais ilo enemmän esille, kun monissa kulttuureissa kristitytkin nauttii, Jumala rakastaa sinuu semmosena ku sie oot, lauletaa, tanssittaa, se uskonto on ihana ja ilonen asia.

Ku tääl on sillai et meet kirkkoo, ni oot syntinen ja ku tuut kirkosta ni oot todella syntinen.

Joulunaki tärkeintä et monta lahjaa saa ja se hulina, et ei ne lapset välttämättä pääse sinne kirkkoo, et se on niin tärkeetä. Et niit tonttulakki tilaisuuksia on varmaa viiskymmentä. Ja sit on yks joulukirkko tai hartaus, minust vois olla kiva, et se vois olla just semmonen perinteikkäämpi ja sit ku eihän jouluparaatiikkaa viiä niit seimii.

5.4 Uskontokasvatus tulevaisuudessa

Haastattelujen yleinen mielipide oli, että uskontokasvatus tulee säilyttää osana varhaiskasvatusta. Joidenkin mielestä uskontokasvatusta voisi jopa lisätä. Aikaisemmin on ollut käytössä ruokarukoukset, aamupiireissä on laulettu virsiä, uskonto on ollut vielä enemmän näkyvillä. Uskontokasvatuksen lisääminen taas aiheuttaisi useammin joidenkin lapsien siirtämisen pois ryhmästä, mitä ei koettu hyvänä.

Pitäis säilyttää, ehdottomasti. Oppivat elämään maan tavalla, jos eivät hyväksy ni menee pois. Et pitäis enkeli sanaa välttää, et joulujuhlan ohjelmassa, ei vois käyttää sanaa enkeli, minust ne sinne kuuluu, se on perinne. En ollankaa hyväksy et ne pitäis jättää pois, ite oon vanhempi.

Meil moni maahanmuuttaja vanhempi toivo, et lapsi oppii kaikki tontut ja muut, sai laulaa ja askarrella.

Muita uskontoja ei haluta sisällyttää vielä päivähoitoon, ellei se nouse ryhmän arjesta, esimerkiksi lapset ihmettelevät, miksi yksi ei syö lihaa. Arjesta nousevat tilanteet ovat pieniä ja helppoja aikuisen hallita.

Eräässä haastattelussa työntekijät pohtivat, ymmärtävätkö vanhemmat varmasti mitä päiväkotien uskontokasvatus todella on. Työntekijöiden mielestä uskontokasvatuksella ei pyritä käännättämään ketään, näkökulmana voisi olla perinteiden opettaminen. Perinnemielessä uskontokasvatus voisi sopia myös muihin

uskontokuntiin kuuluville lapsille. Haastatteluissa korotettiin kuitenkin vanhempien tahdon kunnioittamista; tehdään kuten vanhemmat tahtovat.

Mun mielest olis ihana säilyttää, mut miten saada siit niin leveää, et sais ne muihin uskontokuntii kuuluvat mukaan.

Mut semmoset perinteet, et niit kaipaa niit perinteitä ja vähä vanhanai-kasiiki juttuja. Yhes joulukirkkos sai viedä tonttulakit ja oli piirileikkii, et lapset tykkäis, mut ite ajatteli vanhanaikaseks.

Haastateltavilla oli sellainen käsitys, että vanhemmat ovat tyytyväisiä päivähoi-don uskontokasvatukseen ja pyhäkouluihin. Vaikka vanhemmat eivät kuuluisi kirkkoon tai ei ole syvempää suhdetta uskoon, he suhtautuvat positiivisesti uskontokasvatukseen. Yhdessä haastattelussa tultiin tulokseen, että vanhemmille on miellyttävämpää, kun seurakunta hoitaa uskontokasvatuksen, ettei vanhempien tarvitse itse huolehtia siitä.

Molempien alueiden päiväkodeissa toivottiin, että uskontokasvatus olisi yhdenmukaista. Toivomuksena olisi seurakunnan panoksen jatkuminen ja leviäminen myös Kymin seurakuntaan. Yhteistyön päivähoi-don ja seurakunnan välillä toivotaan jatkuvan hyvänä ja virkeänä. Lapsille tulisi tarjota yhtäläiset mahdollisuudet myös uskontokasvatuksen osalta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaista uskontokasvatusta Kotkan päivähoitossa toteutetaan sekä miten laki ja muut asiakirjat velvoittavat päivähoitoa. Päivähoitoa velvoittavat muun muassa Suomen perustuslaki, laki lasten päivähoitosta sekä varhaiskasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on yhtenäistää varhaiskasvatusta valtakunnallisesti. Tavoitteena on taata kaikille lapsille yhdenvertainen mahdollisuus kasvulle, kaikille tarjotaan samat kasvun ja kehityksen mahdollisuudet. Päivähoidon toteutus vaihtelee työntekijöistä riippuen, päiväkodeissa työtä tehdään persoonalla. Varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee kuitenkin sisällöt, joita päivähoitossa tulisi toteuttaa. Tutkimukseni toi esille, että ainakin uskontokasvatuksen osalta toteutuksen erot ovat suuret jo yhden kaupungin alueella.

Kotkan kaupungissa päivähoitossa olevat lapset eivät ole samanarvoisessa asemassa uskontokasvatuksen osalta. Seurakunnan tarjoama uskontokasvatus on asiantuntevaa ja kokemusperäistä. Seurakunnan lapsityöntekijät ovat saaneet koulutusta uskonnosta puhumiseen, heidän tiedot uskonnon osalta ovat oletettavasti suuremmat, kuin päivähoiton henkilökunnalla. Päivähoidon henkilökunta on oman alansa ammattilaisia, hoidossa ja kasvatuksessa, mutta kaikille koulutukseen ei ole sisällynyt uskontoa ollenkaan.

Tilanne on eriarvoinen joka näkökulmasta, niin lasten, kuin aikuistenkin. Päiväkodeissa, joissa seurakunta järjestää pyhäkouluja, ei ole muuta uskontokasvatusta. Näin ollen henkilökunnan ei tarvitse itse panostaa tai pitää uskontokasvatusta, toisin kuin henkilökunta, joka toteuttaa uskontokasvatusta itse. Lasten näkökulmasta osa osallistuu kuukausittain uskontokasvatukseen, toisille uskontokasvatus on satunnaisia hetkiä. Uskontokasvatus voi olla parhaimmillaan elämyksiä ja rauhaa, hiljentymistä ja ajatuksia tarjoavaa toimintaa, jota mikään muu päivähoiton toiminta ei tarjoa.

Monessa haastattelussa nostettiin uskonnon ja uskontokasvatuksen perinnehmerkitys suureen rooliin. Lasten tulee tietää miksi juhlia vietetään ja mistä perinnet ovat saaneet alkunsa. Uskonnon perinnehmerkitystä ei voi väheksyä tai jättää huomioimatta, mutta uskonto voi olla paljon muutakin ja perinnettä voi olla ilman uskontoa. Uskonnosta ja ihmisten arjesta on hävinnyt ajatus rauhasta, lohdusta ja Jumalasta. Haastatteluissa ei juuri mainittu Jumalaa. Uskontokasvatus tarjoaa mahdollisuuden hiljentymiseen päiväkodeissa hektisen ja joskus kiireisenkin arjen keskellä. Pysähtyminen on tarpeellista ja välttämätöntäkin lapsille, sekä aikuisille. Uskontokasvatuksen mahdollisuudet ovat rajattomat, jos mielenkiintoa ja viitsimistä yrittää olisi.

Uskontokasvatuksen toteuttamiseen vaikuttaa työntekijöiden henkilökohtainen suhtautuminen uskontoon. Henkilökohtainen suhde, kokemusperäinen hetkien toteuttaminen koetaan miellyttäväksi ja niihin on helppo samaistua. Uskontokasvatuksen pitäjältä vaaditaan perehtymistä ja aikaa paneutua aiheeseen ja tapaan esittää asiat lasten ikätasolle sopivasti.

Tutkimuksen mukaan uskontokasvatus tulee säilyttää osana varhaiskasvatuksen kokonaisuutta ja sisältöjä. Haastateltavista 25 oli uskontokasvatuksen säilyttämisen puolella, vain yksi työntekijä olisi valmis poistamaan uskontokasvatuksen päivähoidon sisällöistä. Kaikki haastateltavat eivät kuuluneet kirkkoon tai uskoneet, mutta kokivat uskonnon olennaisena osana Suomalaista perinnettä ja yhteiskuntaa. Uskontokasvatuksen suurimpana haasteena on monikulttuurisuus ja uskonottomuus. Haasteena eivät ole ihmiset, vaan uskontokasvatuksen toteuttaminen niin, että kaikki voivat osallistua.

Tutkimuksen luotettavuuteen ja pätevyYTEEN on vaikutettu huolellisella valmistautumisella haastatteluita varten, nauhuri, varaparistot ja haastattelurunko oli aina mukana. Haastattelutilanteissa kysymykset on esitetty yleisellä tasolla kaikille samalla tavalla, haastattelijan roolissa en ole johdatellut vastauksia tai keskustelua. Haastattelujen vastausten samankaltaisuus on merkki tutkimuksen luotettavuudesta ja toistettavuudesta.

Tutkimuksesta voidaan löytää vastaukset sille asetettuun kysymykseen, minkälaista uskontokasvatusta Kotkan päivähoitossa toteutetaan. Toteuttamisen lisäksi tutkimuksesta tulee ilmi työntekijöiden suhtautuminen uskontokasvatukseen, uskontokasvatuksen haasteet sekä tulevaisuus.

7 POHDINTA

Uskontokasvatus aiheena herättää monia mielikuvia ja ajatuksia. Uskontokasvatuksen herkkyyks ja ajankohtaisuus olivat motiiveina tutkimuksen aiheen valinnassa. Aiheen rajaaminen tapahtui yhteistyössä päivähoidon kasvatustoitimenohjaajan kanssa. Aihe kiinnosti myös Kotkan kaupungin päivähoitoa.

Tutkimuksen onnistumiseen vaikutti merkittävästi haastattelujen onnistuminen. Haastattelujen toteuttaminen työntekijöiden omalla alueella, reviirillä, saattoi edesauttaa haastattelujen onnistumista. Aiheen herkkyydestä huolimatta haastattelujen tulos oli hyvä ja laaja. Haastattelut olivat antoisia ja koin, että minun tarvitsi hyvin vähän puuttua keskusteluun. Ohjasin välillä keskustelua takaisin aiheeseen ja tein tarkentavia kysymyksiä.

Tutkimuksen eettisyyteen vaikuttaa roolini haastattelijana. Tutkimuksen alkuvaiheessa suhteeni Kotkan päivähoitoon oli neutraali, tutkin asiaa ulkopuolisen silmin. Tutkimuksen edetessä aloin tekemään sijaisuuksia lastenhoitajana päiväkodeissa. Tutkimusta tehdessä ja aineistoa analysoidessa pyrin pysymään tutkijan roolissa ja esittämään asiat totuudenmukaisesti ja neutraalisti.

Ryhmähaastattelu toimi tutkimuksessa hyvin, aineisto oli laaja ja vastasi sille annettua tehtävää. Aineistossa olisi mahdollisuus tutkia uskontokasvatusta monesta eri näkökulmasta, kuten lapsen kehityksen tukemisessa tai monikulttuurisen lapsen sopeutumisessa Suomeen. Haastattelujen suuri aineisto voisi toimia pohjana isommallekin keskustelulle uskontokasvatuksen tulevaisuudesta ja uskontokasvatuksen toteuttamisesta. Päivähoitossa työskentelee paljon ammattitaitoista ja osaavaa henkilökuntaa, joka on valmis kehittymään ja kehittämään päivähoitoa. Monet haastatteluihin osallistuneet olivat valmiita kouluttautumaan lisää, sekä kehittämään uskontokasvatusta suuntaan, mikä mahdollistaa kaikkien lasten osallistumisen. Päivähoidon haasteena on yhtenäistää uskontokasvatus, jotta lasten ja työntekijöiden asema olisi mahdollisimman tasa-arvoinen.

Tutkimuksen tulokset uskontokasvatuksesta olivat yllättäviä, mielenkiintoisia ja perusteltuja. Uskontokasvatuksen säilyttäminen ainoastaan perinnemerkityksen näkökulmasta voi olla ongelmallista aiheen rajaamista ajatellen, mutta on myös tärkeää huomata kristinuskon perinnemerkitys Suomalaiselle yhteiskunnalle.

Haastateltavien helpotus siitä, että seurakunta hoitaa uskontokasvatuksen oli odottamatonta. Helpotus voi tulla työntekijöiden omasta epävarmuudesta, miten toteuttaa uskontokasvatusta, joka on monelle vieras ja hankala aihe. Helpotus voi nousta myös omasta suhtautumisesta uskontoa kohtaan, monet ihmiset eivät usko tai kuulu kirkkoon, näin on myös päivähoidon henkilökunnan keskuudessa. Jäin pohtimaan eräässä haastattelussa nousutta tapausta työntekijästä, joka ei osallistu syntymäpäivien viettoon, joulunuun tai muihin juhliin. Voiko työntekijä kieltäytyä työtehtävistä ja millä perustein? Perustuslain mukaan kaikilla on oikeus omaan uskontoon, mutta missä kohtaa menee raja, kun henkilö on töissä ja työt tulisi hoitaa. Mietin myös työyhteisön toimivuutta, jos jollakin henkilöllä on poikkeuslupa olla tekemättä annettuja tehtäviä. Samalla periaatteella kaikki työntekijät, joilla ei ole uskonnosta vakaumusta ollenkaan saisi kieltäytyä osallistumasta uskontokasvatuksen toteuttamisesta ja muista työtehtävistä, mihin uskonto ei liity ollenkaan.

Seurakunnan merkitys päivähoidon uskontokasvatuksen toteuttamisessa on suuri. Vastuu on kuitenkin päivähoitolla ja henkilökunnalla. Vastuuta ei voi laittaa pelkästään seurakunnalle. Seurakuntia ei voi velvoittaa osallistumaan päivähoiton toimintaan, mutta toiminta pitäisi saada kaikille yhdenmukaiseksi. Olisiko ratkaisuna uskontokasvatuksen yhtenäistämiseksi jätettävä seurakuntien järjestämä uskontokasvatus kokonaan päivähoidon ulkopuolelle? Ja järjestää uskontokasvatus päivähoidon henkilökunnan toteuttamana. Pitäisikö seurakunnan järjestämään uskontokasvatukseen osallistuminen jättää perheille, jolloin perheet saisivat ja joutuisivat itse organisoimaan osallistumisen seurakunnan toimintaan?

Mielestäni uskontokasvatusta ei saa eikä voi erottaa kokonaan varhaiskasvatuksesta ja päivähoidon sisällöistä. Uskonnon tulisi tarjota vaihtoehtoja ja rauhoittumista hektiselle elämälle, rajuille sota-leikeille ja kiireelle. Uskontokasvatus

esittelee lapsille vaihtoehtoja ja tapoja elää. Uskonnon ottaminen pois päivähoitosta asettaa lapset eriarvoiseen asemaan, kun vastuu uskontokasvatuksesta jää perheille. Uskontokasvatuksen yhtenä tavoitteena on kuitenkin esitellä lapselle omaa kulttuuriperintöä ja Suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan arvoja ja perinteitä.

Tällä hetkellä uskontokasvatus on irrallinen osa päivähoiton sisältöjä. Irrallisuus korostuu, kun uskontokasvatuksen toteuttamisesta vastaa päivähoiton ulkopuolinen taho. Pyhäkoulujen pitäjät tulevat päiväkoteihin, viipyvät noin puoli tuntia ja jatkavat taas matkaa. Päiväkotien arjessa pyhäkoulu hetki ei näy muuten kuin 20 minuutin mittaisena taukona niin sanotusta normaalista arjesta. Uskontokasvatuksen säilyttämisen edellytyksenä tulisi olla sen sisällyttäminen normaaliin arkeen, luonnolliseksi osaksi kokonaisuutta. Irrallisuuden tunteesta tulisi päästä pois.

Uskontokasvatus tulisi säilyttää ja kehittää sekä korostaa sen elämyksellisyyttä. Monikulttuurisuus ei ole pätevä peruste uskontokasvatuksen poistamiseksi päivähoiton sisällöistä. Päivähoiton ja seurakuntien yhteistyötä on mahdollista kehittää ja parantaa. Mahdollista olisi myös maksettu yhteistyö, jossa seurakunta opastaisi päivähoiton henkilökuntaa uskontokasvatuksen toteuttamisessa. Maksettu yhteistyö olisi julkista ja avointa, eikä asetelma herätä epäilyksiä seurakunnan mahdollisuuksista käännäyttää lapsia.

Mahdollisina jatkotutkimus aiheina voisi toimia kunnan päivähoiton ja seurakunnan yhteistyön kehittäminen ja sen tukeminen. Toiminnallista tutkimusta voisi tehdä päiväkotien uskontokasvatuksen yhtenäistämiseksi erilaisia toiminnallisia menetelmiä käyttäen.

LÄHTEET

- Ahteenmäki-Pelkonen, Leena 1992. Päivähoidon uskontokasvatus. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tukimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hemmilä, Katja 2011. Päivähoitoyhteistyötä kehittämässä. Tuusulan päivähoidon varhaiskasvattajien käsityksiä uskonnollis-katsomuksellisen orientaation toteutuksesta seurakunnan kanssa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Jokinen, Sanna & Leppänen, Ilona 2012. Uskontokasvatus Porin pelastusarmeijan päiväkodissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Porin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kallioniemi, Arto 2005. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus monikulttuuristuvassa maailmassa. Teoksessa Päivi Hilska, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.) Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Helsinki: Kirjapaja Oy, 11-37.
- Kirkkohallitus 2005. Uskonnollisia ilmiöitä ihmettelemässä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Johdatus uskonnollis-katsomukselliseen orientaatioon. Viitattu 23.10.2013.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/6BACD679FE43D052C225770C00420A14/\\$FILE/uskonnollisia_ilmioitaesite.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/6BACD679FE43D052C225770C00420A14/$FILE/uskonnollisia_ilmioitaesite.pdf)

Kotkan kaupunki. Kotkan kaupungin päivähoito. Viitattu 4.5.2012.
http://www.kotka.fi/alltypes.asp?menu_id=1575&menupath=1574,1575

Kuusisto, Arniika & Lamminmäki-Vartia, Silja 2010. Katsomusten kohtaaminen päiväkodissa – Kohti uskontosensitiivistä kasvatusotetta. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 132–153.

Kotkan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008. Kotkan kaupunki. Päivähoito. Varhaiskasvatuksen sisällöt. Varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 4.5.2012
http://www.kotka.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=2421&menupath=1574,2419,2421#aa2421

Laki Lasten päivähoitosta 1973/36, 19.1.1973. Viitattu 2.4.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Martikainen, Minna & Uotinen, Anne 2012. Pilvilinnoja. Mäntsälän seurakunnan lapsityön ja Mäntsälän kunnan päivähoiton yhteistyön kehittäminen. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Saarinen, Seija. 2002. Uskontokasvatuksen juhlaa ja arkea. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Kaikille tilaa riittää: päivähoiton uskontokasvatus. Helsinki: Lasten Keskus, 10-16.

Sihvola, Noora 2011. Päiväkotien uskontokasvatus Mikkelissä. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Mikkelä. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Stakes 2005. Varhaiskasvatus –tietoa pienten lasten vanhemmille. Viitattu 23.10.2013
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/f700d1fd-4540-47de-9d69-ae439f0731f5>

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 2.4.2012
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

Suomen perustuslaki 1999/731, 11.6.1999. Viitattu 2.4.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tamm, Maare 2008. Lasten ja nuorten uskonnollinen maailma. 2. painos. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Ubani, Martin 2010. Lapsen kokonaisvaltaisuus uskontokasvatuksessa. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatusta, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 39-53.

Vähätalo, Kaarina 2012. Uskontokasvatusta osaksi Viherkodon päiväkodin arkea. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Porin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. Lasten oikeuksien sopimus. Yhdistyneet Kansakunnat. Viitattu 2.4.2012.
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf

LIITTEET

Liite 1: Ryhmähaastattelun kysymykset

1. Minkälainen rooli uskontokasvatuksella on tällä hetkellä päiväkodissa?
 - Minkälaista uskontokasvatusta päiväkodit tarjoavat?
 - Kuka uskontokasvatusta toteuttaa ja kuka siihen osallistuu?
 - Miten monikulttuurisuus vaikuttaa uskontokasvatuksen sisältöihin?

2. Miten henkilökunta suhtautuu uskontokasvatukseen?
 - Onko uskontokasvatus luonteva osa kasvatusta?
 - Miten oma suhtautuminen uskuntoon vaikuttaa uskontokasvatuksen pitämiseen ja sisältöihin?

3. Minkälaisia haasteita uskontokasvatuksessa on?
 - Miten toteutus onnistuu?
 - Mitä toteutuksessa pitää ottaa huomioon?
 - Onko yhteistyöseurakunnan kanssa mahdollista?
 - Minkälaista tukea uskontokasvatuksen pitämiselle on tai tulisi olla?

4. Miten uskontokasvatus palvelee käytännössä?
 - Mitä hyvää uskontokasvatuksessa on? Mikä tulisi säilyttää ennallaan?
 - Ovatko tämän hetkiset sisällöt toimivia?
 - Onko sisällöissä muutettavaa? Miten sisältöjä tulisi muuttaa?

Liite 2: Lisäkysymyksen päiväkodeille, joissa seurakunta järjesti pyhäkouluja

1. Mitä pyhäkoulut sisältävät?
2. Voiko pyhäkoulujen sisältöihin vaikuttaa?
3. Ovatko seurakunnan järjestämät hetket osallistavia ja ikäryhmälle sopivia?
4. Oletteko tyytyväisiä tekemäänne yhteistyöhön?